

УДК 364.624-056.26:355.01

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.5>

Оксана ФУШТЕЙ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна, 21100

ORCID: 0000-0002-2330-6745

Ірина САРАНЧА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна, 21100

ORCID: 0000-0002-5715-627

Наталія ФРАНКО

викладач кафедри філософії ФСП, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Берестейський, 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0002-1145-7220

Бібліографічний опис статті: Фуштей, О., Саранча, І., Франко, Н. (2023). Соціально-психологічні особливості суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*, 29–36, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.5>

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті з'ясовуються проблематика суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю, в умовах воєнного стану, що набуває особливої актуальності та нині привертає увагу сучасних українських і зарубіжних учених.

Метою статті є теоретико-практичний аналіз та характеристика соціально-психологічних особливостей суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети дослідження використано комплекс методів: аналіз соціально-педагогічної та психолого-педагогічної літератури, порівняння наукових джерел, які стали основою для визначення ступеня наукової розробки проблеми, систематизація з метою визначення та уточнення основних понять дослідження та наявних наукових підходів до вирішення означеної проблеми, здійснено узагальнення, структурування основних підходів до розуміння сутності, структури й особливостей суб'єктивного благополуччя.

Представлено основні результати емпіричного дослідження соціально-психологічних особливостей суб'єктивного благополуччя, з'ясовано рівень суб'єктивного благополуччя, вивчено оцінку якості життя осіб з інвалідністю, а також з'ясовано індивідуальні потреби, критерії, задоволення яких в умовах воєнного часу дозволяє особам з інвалідністю почуватися комфортно, підтримувати достатню продуктивність життя. Визначено, що в умовах воєнного стану рівень оцінювання особами з інвалідністю суб'єктивного благополуччя вищий у випадку, коли задоволені повною мірою базові потреби; нематеріальні цінності й потреби.

На основі теоретичного вивчення та емпіричного дослідження обґрунтовано зміст і структуру соціально-психологічної роботи з суб'єктивним благополуччям осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану. Складовими такої соціально-психологічної роботи визначено профілактику, просвітництво, соціально-психологічне консультування, психокорекцію й психотерапію, а також проведення спеціальної тренінгової роботи.

Ключові слова: суб'єктивне благополуччя, особа з інвалідністю, умови воєнного стану, соціально-психологічна робота.

Oksana FUSHTEI

Senior lecturer of the Department of Psychology and Social Work Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubynskiy, 32 Ostrozkohe str., Vinnitsa, Ukraine, 21100

ORCID: 0000-0002-2330-6745

Iryna SARANCHA

Senior lecturer of the Department of Psychology and Social Work Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubynskiy, 32 Ostrozkohe str., Vinnitsa, Ukraine, 21100

ORCID: 0000-0002-5715-627

Nataliia FRANKO

Lecturer at the Department of Philosophy of FSP

National Technical University of Ukraine "Kyiv Ihor Sikorskyi Polytechnic Institute", 37 Beresteyskyi ave, Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID ID: 0000-0002-1145-722

To cite this article: Fushtei, O., Sarancha, I., Franco, N. (2023). Sotsialno-psykhologichni osoblyvosti subiektyvnoho blahopoluchchia osib z invalidnistiu v umovakh voiennoho stanu [Social-psychological features of subjective well-being of individuals with disabilities in wartime conditions]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 29–36, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.6.5>

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF SUBJECTIVE WELL-BEING OF INDIVIDUALS WITH DISABILITIES IN WARTIME CONDITIONS

The article explores the issues of subjective well-being of individuals with disabilities in wartime conditions, which has become particularly relevant and is currently drawing the attention of contemporary Ukrainian and foreign scholars. The aim of the article is to conduct a theoretical and practical analysis and characterization of the features of subjective well-being and its determinants in the conditions of wartime for individuals with disabilities. A theoretical analysis of contemporary scientific sources has been carried out, summarizing the understanding of the essence of subjective well-being of individuals with disabilities by Ukrainian and foreign scholars. The article generalizes and structures the main approaches to understanding the essence, structure, and features of subjective well-being. An analysis of the current state of research on the investigated problem by scholars is conducted. The main results of empirical research on the social-psychological features of subjective well-being are presented, revealing the level of subjective well-being and happiness, studying the assessment of the quality of life of individuals with disabilities. Additionally, individual needs, criteria, and satisfaction that allow individuals with disabilities to feel well, comfortable, and maintain sufficient life productivity in wartime conditions are clarified. It is determined that in wartime conditions, the level of subjective well-being assessment by individuals with disabilities is higher when basic needs are fully satisfied; secondarily – non-material values and needs.

Substantiated are the content and structure of social-psychological work on the subjective well-being of individuals with disabilities in wartime conditions. The components of such social-psychological work include prevention, awareness-raising, social-psychological counseling, psychocorrection, and psychotherapy, as well as the conduct of special training activities.

Key words: *subjective well-being, person with disabilities, wartime conditions, social-psychological work.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Умови воєнного часу, які нині для України стали реаліями повсякдення, є для людей складним випробуванням у життєдіяльності, до якого більшість виявилася не готовою, частково змогла впоратися й стабілізувати свої життєві потреби й можливості, мобілізуватися долати труднощі у власному житті, допомагати в цьому іншим. Очевидно, що складність пристосування до таких умов, накопичення травматичних впливів обставин життя, переживання особистих і суспільних втрат у стані війни зни-

зили й загальний рівень суб'єктивного благополуччя особистості, міру позитивності відчуття себе в житті, переживання спокою, комфорту, загальної задоволеності якістю свого життя й розуміння досяжності майбутніх бажань. Всі проблеми сучасного стану України в умовах агресивної війни торкнулися молоді з інвалідністю не меншою мірою, як громадян інших категорій. Переосмислення цінностей, переживання реалій воєнного часу, могли спровокувати й появу регресу цілей, бажань, повернути до дитинства, до часу без війни, де відчуття

комфорту, зрозумілості, однозначності, послідовності, передбачуваності життя, присутності всіх близьких людей завжди поруч були стабільним підґрунтям емоційно позитивного переживання суб'єктивного благополуччя.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблематика вивчення суб'єктивного благополуччя відображена в працях І. Горбаль, Т. Данильченко, Є. Кушмирук, О. Лукасевич, Д. Отич, Б. Пахоль, О. Савченко, Т. Титаренко, Ю. Швалба та ін. українських вчених. Дотично вона розглядається в публікаціях зарубіжних учених E. Diener, C. Ryff та ін.

Мета дослідження є здійснення теоретико-емпіричного дослідження й обґрунтування соціально-психологічних особливостей суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Проблема суб'єктивного благополуччя особистості обговорюється не лише в рамках наукових досліджень, ай в площині глобальних світових процесів, до яких включені різні країни, які зачіпають життя громадян різних країн. Варто згадати, що в окремих публікаціях і нині простежується паралельне використання слів «благополуччя» і «щастя», «задоволеність життям», «якість життя», «гедонізм», «психологічне благополуччя» тощо. Таке використання зумовлюється специфічністю поглядів науковців на сутність й компоненти благополуччя особистості.

Суб'єктивне благополуччя особистості покладається на когнітивну й афективну оцінку (осмислення й переживання) особистістю дійсності та себе в цій дійсності. Чим вищим є суб'єктивне благополуччя особистості, тим успішнішою буде її адаптація до життєвих реалій (Швалб Ю., 2021).

Українська вчена (Т.Титаренко, 2020) вважає суб'єктивне благополуччя досить складним особистісним феноменом. Вона запропонувала виділяти різні рівні, на яких особистість здійснює оцінку благополуччя, а саме: мікрорівень – щастя, задоволеність життям, що пов'язані з позитивними емоціями, емоційним станом «тут і тепер», який особистість хоче втримати (теперішнє); мезорівень – переконання й оцінка рівня добробуту, когнітивна оцінка щодо співвіднесення реального й ідеального («життя вдалося чи не вдалося», міри успішності самореалізації (минуле – тепе-

рішнє – майбутнє; макрорівень – рівень цінностей і загальних смисложиттєвих орієнтирів, що проявляються у психологічному здоров'ї, особистішому зростанні, процвітанні, розумінні власного внеску у життя спільноти, суспільства, держави тощо.

Так, (Т. Данильченко, 2020), запропонувала власний погляд на структуру факторів особистісного благополуччя. У цій структурі ключове місце посідає соціальна конфронтація – фізичне і біологічне джерело адаптації та виживання в соціальних умовах. Вона звертає увагу на соціальні потреби особистості та виділяє такі їх важливі групи: потреби в соціальній інтеграції – відчуття прихильності, прийняття й кохання (внутрішнє походження); приналежність, інтеграція, вплив (зовнішнє походження); потреби у соціальному схваленні – компетентність, відчуття сміливості, довіра (внутрішнє походження); повага, стабільність визнання іншими, солідарність і корисність (зовнішнє походження); потреби у соціальній підтримці – розуміння, співпереживання, емпатія (внутрішнє походження); турбота, фізичний контакт, допомога (зовнішнє походження).

Суб'єктивне благополуччя – це процес, що характеризується індивідуальним оцінюванням міри гармонії важливих сфер життєдіяльності згідно з власними критеріями (Кушмирук Є., 2017).

У якості важливих чинників соціального походження, які впливають на суб'єктивне (соціальне) благополуччя особистості: соціальне прийняття (рівень довіри до оточення й до світу, що впливають на встановлення й підтримання соціальних зв'язків, адаптацію та сприйняття себе в соціумі); соціальна актуалізація (можливість суспільства жити кожного свого члена, підтримувати його, не бути байдужим, не стигмувати); узгодженість з суспільством (здатність приймати реальність, як вона є, мати свою точку зору); соціальний внесок (відчуття причетності до загальної справи); соціальна інтеграція (приналежність до групи, соціальні установки тощо) (Отич Д., Чабан І. 2022).

Проведене емпіричне дослідження дозволило нам виявити й охарактеризувати соціально-психологічні особливості суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю в умовах війни. Ми з'ясували, рівень суб'єктивного благополуччя, а також рівень переживання сукупних діагнос-

тичних показників – якість життя, пов'язана зі станом здоров'я – фізична й психічна складова та індивідуальні критерії суб'єктивного благополуччя з огляду на ситуацію воєнного стану. Участь в емпіричному дослідженні взяли 65 осіб з інвалідністю з числа студентів закладів вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

За результатами методики «Когнітивні особливості суб'єктивного благополуччя» (КОСБ-3), за шкалою «Задоволеність власним життям» виявлено такі результати: більшість показників вибірки перебувають в зоні середніх значень – 54%; низькі значення – 35%; високі значення – 13%.

Отже, оцінка відчуття задоволення власних потреб у половини досліджуваних перебуває в межах середнього рівня.

За шкалою «Невдоволеність собою та розчарування в житті» виявлено такі результати в досліджуваних: більшість показників вибірки перебувають в зоні середніх значень – 47%; низькі значення – 21%; високі значення – 42%.

Отже, міра категоричного невдоволення через недосягнення бажаного притаманна 42% з вибірки дослідження. Саме ці особи з інвалідністю дуже переймаються більш вдалими досягненнями людей з оточення, досить критично налаштовані щодо власних успіхів й можливостей їх досягнення. Через це вони почувають високу напругу, часто роздратовані, мають значні прояви тривожності, накопичують й уникають розв'язання актуальних і нагальних проблем (ймовірно, прокрастинують).

У 47% з досліджуваних відверто негативні переживання відсутні. Вони менш орієнтовані на порівняння себе з іншими, свої успіхи/неуспіхи оцінюють за внутрішніми критеріями, тобто більш інтернальні. Досягнуті успіхи (навіть найменші) позитивно оцінюються, виникають позитивні емоції, з'являється нагода досягнути рівнем навіть у складних умовах воєнного стану. У осіб з інвалідністю з низьким рівнем значень 21% за цією шкалою достатньо енергії, не констатується астенія, присутня чітка віра у власні сили й можливості, є бажання рухатися вперед й розвиватися, навіть попри невдачі й складнощі військового часу. А тому помітний досить відчутний рівень

особистісної спроможності долати всі умови життя під час воєнного стану, приймати обставини свого життя і «Я» в теперішньому часі, з орієнтацією на розвиток у майбутньому.

За шкалою «Задоволеність відносинами з іншими» виявлено такі результати в досліджуваних: ібільшість показників вибірки перебувають в зоні середніх значень – 62%; низькі значення – 16%; високі значення – 22%.

Виявлено, що лише 16% досліджуваних відчувають брак довіри, критично не вміють будувати тривалі стосунки з оточенням, не мають в цьому потребу й у них відсутня готовність покладатися на інших. Необхідність спілкування вважається вимушеною мірою, існує бажання відгородитися, бути наодинці, існують стійкі переживання власної небезпеки й дискомфорту в теперішній ситуації життя. Навколишні люди часто сприймаються як загрозові особи, що налаштовані перешкоджати задоволенню потреб цієї досліджуваних.

Навпаки, для 22% міра задоволення власними стосунками досить висока, навіть попри воєнний стан. Такі особи з інвалідністю довіряють світу, прихильні й відчувають прихильність і підтримку від оточення, самі готові надавати будь-яку допомогу, не почуваються відчуженими.

Проте, попри найістотніші відмінності у вираженні досліджуваними високого рівня задоволення системою стосунків, у 62% помітні ситуативні реакції на оцінювання свого життя з точки зору ефективності комунікації. Припустимо, що на цю оцінку впливають різні фактори, зокрема й обмеження та особливості, які провокуються умовами війни, зниженням загального рівня оцінювання власного суб'єктивного благополуччя через наявність частих умов емоційної нестабільності, переживання індивідуальної і колективної травми, відчуття втрати тощо. Загальний рівень суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану за методикою (КОСБ-3) (рис. 1).

Отже, більшість досліджуваних мають середній рівень задоволеності життям, що й впливає на індивідуальну оцінку суб'єктивного благополуччя. Для досліджуваної вибірки рівень суб'єктивного благополуччя більше виражений щодо ситуації стосунків з оточенням, менше – результативності досягнень і можливості використовувати особисті ресурси, а також загаль-

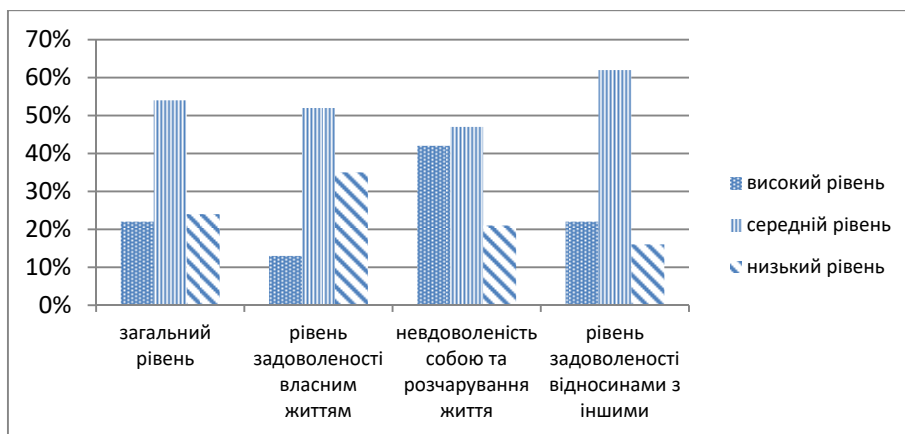

Рис. 1. Загальний рівень суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану за методикою (КОСБ-3)

ного рівня задоволеності різними сферами життя. Можемо припустити, що крім інших причин це можна пояснити й умовами військового стану в Україні, що позначаються на когнітивній інтерпретації власного суб'єктивного благополуччя й емоційній стабільності осіб з інвалідністю.

Також, було важливо отримати суб'єктивну оцінку досліджуваними якості свого життя через контекст оцінювання теперішнього стану свого фізичного й психологічного здоров'я. Дані досліджуваних, отримані за опитувальником «Самооцінка стану здоров'я» (MOS SF-36) Дж. Вейр показують наявність кращої оцінки якості свого фізичного стану, в порівнянні з показниками психологічного здоров'я (рис. 2).

Були отримані такі дані: фізичний компонент: високий рівень – 13%, середній рівень – 62%, низький – 25%; психологічний компонент – високий рівень – 8%, серед-

ній – 55%, низький – 37%. Отже, за результатами дослідження, фізичне самопочуття у вибірки дещо краще, ніж стан психічного функціонування в умовах війни.

Порівняння даних за фізичним компонентом якості життя пов'язаної зі станом здоров'я показує, що серед складових цього компоненту в цілому домінують середні значення. За показником «Фізичне функціонування» було виявлено низький рівень у 32% досліджуваних, тому, можна стверджувати, своє фізичне функціонування на даному етапі життя такі особи вважають перешкодою для досягнення поставлених цілей, виконання необхідної роботи та різних завдань.

Високий рівень переважає за «Рольовим функціонуванням» (48%), що вказує на досить позитивну оцінку особами з інвалідністю впливу свого фізичного стану на можливість успішного виконання різних ролей у конкрет-

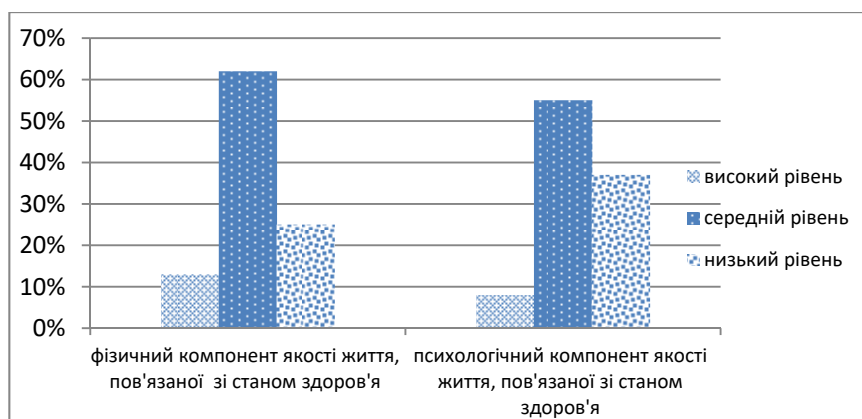

Рис. 2. Рівень оцінювання якості життя, осіб з інвалідністю, пов'язаної зі станом здоров'я за методикою (MOS SF-36, Дж. Вейр)

них сферах життєдіяльності, вони вважають, що їхні зусилля достатні для виконання певного обсягу роботи.

55% вказують на те, що їхня життєдіяльність не супроводжується надто інтенсивними больовими відчуттями, а самі відчуття не впливають на здатність займатися повсякденною діяльністю. Це свідчить про задовільний стан фізичного самопочуття. Те саме можна констатувати з огляду на результат за показником «Загальний стан здоров'я», однак, бачимо, що високого рівня самооцінювання стану здоров'я досліджуваними вибірки немає, домінує середній рівень (52%) прийняття я власного стану здоров'я на даному етапі життя в умовах воєнного стану.

Рівні складових фізичного компоненту якості життя осіб з інвалідністю, пов'язаної зі станом здоров'я (рис. 3).

Варті аналізу дані за кожною окремою складовою психологічного компоненту якості життя, пов'язаної зі станом здоров'я.

За складовою «Життєздатність» домінують середній і низький рівні (41%). Отже, у досліджуваних є відчуття, що їм бракує життєвої сили й енергії для успішної життєдіяльності в умовах воєнного стану, присутнє виснаження й напруга в роботі, в стресових умовах, в теперішніх умовах невизначеності.

У 76% домінує середній рівень оцінки соціального функціонування. Це означає, що різні життєві обставини мають більшою або меншою мірою вплив на їхній фізичний й емоційний стан, соціальну активність, спілкування та взаємодію. 15% переконані, що фізичні й емо-

ційні впливи нестабільні й негативним чином впливають на життєві досягнення, знижують контактність і задоволення життям саме зараз, в умовах військової загрози.

За показником «Рольове емоційне функціонування» виявлено позитивний зв'язок між емоціями і успішністю виконання різних життєвих ролей, повсякденної роботи, її обсягу та якості (74%). Відповідно, існує взаємозв'язок між позитивними емоційними переживаннями й продуктивністю та результативністю у житті в специфічних умовах воєнного стану.

Досить суперечлива виявилася оцінка стану власного психічного здоров'я особами з інвалідністю. Для 74% присутні періодичні відчуття стану нервового виснаження, печалі, знервованості, втоми, що погіршує настрій, знижує продуктивність та активність під час спілкування з оточенням.

Рівні складових психологічного компоненту якості життя осіб з інвалідністю, пов'язаної зі станом здоров'я (рис. 4).

Отже, за методикою «Самооцінка стану здоров'я» (MOS SF-36) Дж. Вейр можемо констатувати, що стан фізичного здоров'я осіб з інвалідністю який впливає на оцінку якості життя в умовах воєнного стану, більше сприяє подоланню труднощів і перешкод, дозволяє впоратися з викликами військового часу, аніж стан психологічного здоров'я.

Нами було проведено опитування осіб з інвалідністю за авторською анкетой «Якість життя в умовах воєнного стану». Завданням опитування стало з'ясування спектру індивідуальних критеріїв, необхідних і достатніх для того, щоб

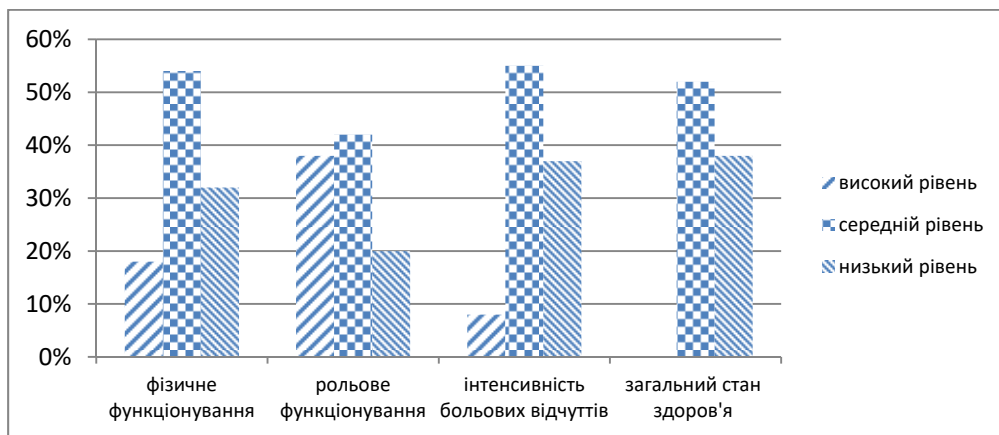

Рис. 3. Рівні складових фізичного компоненту якості життя осіб з інвалідністю, пов'язаної зі станом здоров'я

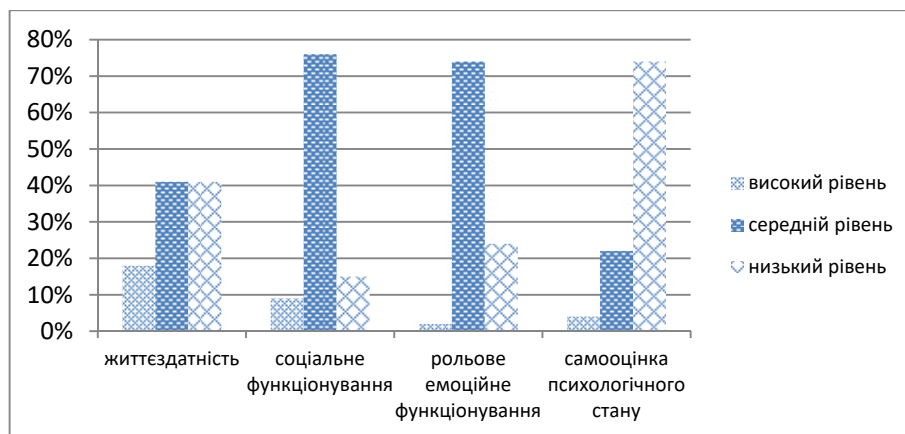

Рис. 4. Рівні складових психологічного компоненту якості життя осіб з інвалідністю, пов'язаної зі станом здоров'я

почуватися благополучно (стабільно, комфортно, спроможно, зрозуміло тощо) в умовах воєнного стану, оскільки задоволені саме ці потреби.

Щоб мати можливість зробити якісну оцінку відповідей досліджуваних з числа вибірки, рейтинги реакцій досліджуваних ми згрупували. Було виділено 2 категорії: «базові потреби» й «нематеріальні потреби й цінності». За результатами опитування, особи з інвалідністю в якості індивідуальних критеріїв суб'єктивного благополуччя в умовах війни визначають: у першу чергу, задоволення базових потреб – почуватися здоровими й отримати якісну вчасну медичну допомогу; перебувати в безпеці, у звичних комфортних умовах, мати житло й одяг; сон; вільне пересування й зв'язок; мати можливість якісно харчуватися й доступ до питної води; забезпеченість коштами, можливість працювати тощо; по друге, нематеріальні потреби й цінності; за рейтингуванням, по мірі задоволення базових потреб, особи з інвалідністю починають роботи акцент на критеріях не пов'язаних із ними, зокрема, родинні стосунки й спілкування з рідними; перемога й мир; освіта й здобуття професії; допомога іншим; саморозвиток й самовдосконалення; культура й духовність тощо.

Тобто, в умовах воєнного стану існують певні особливі потреби осіб з інвалідністю, задоволення яких дозволяє їм підтримувати стабільність, стійкість, рівновагу, досягати

бажаного/можливого способу індивідуальної саморегуляції в різних сферах життя й щодо життєдіяльності в цілому тощо. Опитування показало, що первинно більшою мірою такі критерії пов'язані саме з задоволенням базових потреб, вторинно – соціальних й підтримання можливостей саморозвитку та самореалізації в непростих умовах воєнного стану.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений теоретично-емпіричний аналіз дослідження соціально-психологічних особливостей суб'єктивного благополуччя осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану показали, що існує доцільність обґрунтування найбільш ефективних технологій, форм, методів соціально-психологічної роботи із суб'єктивним благополуччям осіб з інвалідністю, що стане корисним для всіх практиків, що працюють із особами з інвалідністю в такий непростий час. А саме, просвітництво, профілактика, корекція, соціально-психологічне консультування, проведення тренінгів задля розвитку необхідних для підсилення ресурсів особистості з інвалідністю станів, якостей, можливостей тощо.

Отже, соціально-психологічна робота – це система реалізації визначених напрямів і функцій, завдяки чому стає можливим досягти оптимального рівня сприяння функціонуванню особистості з інвалідністю в умовах середовища її життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данильченко Т.В. Місце поняття «особистісне благополуччя» в системі категорій позитивної психології. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки.* 2020. № 2(5). С. 52–69.

2. Еколого-психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя особистості: монографія за ред. Ю.М. Швалба. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська. 2021. 234 с.
3. Іваннікова Г.В. Перспективи дослідження психологічного благополуччя молоді із інвалідністю. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів*: тези доп., XIV міжнар. наук.-практ. конф. 19-20 лист., 2014 р., Київ, 2014. С. 194–196.
4. Кушмирук Є.С. Параметри психологічного благополуччя студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2017. 2, С. 36–40.
5. Отич Д., Чабан І. Психологічні особливості суб'єктивного благополуччя осіб дорослого віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки 2022. №1 8(63). С. 32–42.
6. Титаренко Т.М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя: монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький. Імекс-ЛТД, 2020. 160 с.
7. Харитинський А. Теоретична модель суб'єктивного благополуччя особистості. *Вісник Національного університету оборони України*. 36. наукових праць. Київ: НУОУ. 2022. Вип. 6(70). С. 190–197.

REFERENCES:

1. Danylchenko T.V. (2020). Misce ponjattja «osobistisne blahopoluchchja» v sistemi kategorij pozitivnoi psihologii. [The place of the concept of “ersonal well-being” in the system of categories of positive psychology]. *Naukovij visnik Siversshhini. Serija: Osvita. Social'ni ta povedinkovi nauki – Scientific Bulletin of Severshchyna. Series: Education. Social and behavioral sciences*, 2(5), 52–69 [in Ukrainian].
2. Kundelska V. (2021) *Ekoloho-psykholohichni determinanty sub'yektyvnoho blahopoluchchya osobystosti [Environmental and psychological determinants of the subjective well-being of the individual]*. Yu.M. Schwalba (Ed.). Kyiv – Lviv [in Ukrainian].
3. Ivannikova H.V. (2014) *Perspektyvy doslidzhennya psykholohichnoho blahopoluchchya molodi iz invalidnistyu. Aktual'ni problemy navchannya ta vykhovannya lyudey v intehrovanomu osvith'omu seredovyschi u svitli realizatsiyi Konventsiyi OON pro prava invalidiv [Prospects for the study of psychological well-being of young people with disabilities. Actual problems of teaching and educating people in an integrated educational environment in light of the implementation of the UN Convention on the Rights of the Disabled]*. Abstracts of Papers: *XIV Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia – The Sixth International Scientific and Practical Conference*. (pp. 194–196). Kyiv [in Ukrainian].
4. Kushmyruk S. (2017) *Parametry psykholohichnoho blahopoluchchya studentiv. [Parameters of students' psychological well-being.] Naukovyy visnykh Khersons'koho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 2, 36–40 [in Ukrainian].
5. Otych D., Chaban I. (2022) *Psykholohichni osoblyvosti sub'yektyvnoho blahopoluchchya osib dorosloho viku [Chaban I. Psychological features of subjective well-being of adults]. Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov*, ser. 12, 18(63), 32–42 [in Ukrainian].
6. Tytarenko T.M. (2020) *Posttravmatychnе zhytlyetvorennya: sposoby dosyahnennya psykholohichnoho blahopoluchchya [Post-traumatic life creation: ways to achieve psychological well-being]*. Kropyvnytskyi: National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Social and Political Psychology [in Ukrainian].
7. Kharytynskyy A. (2022) *Teoretychna model' sub'yektyvnoho blahopoluchchya osobystosti [Theoretical model of subjective well-being of the individual]. Visnyk Natsional'noho universytetu obrony Ukrayiny – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*. Issue 6(70), 190–197, Kyiv [in Ukrainian].